Б27

3504р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

БАСАЛЮК Наталія Миколаївна

УДК 376:376.011.3-051(043.3)

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА

13.00.03 – корекційна педагогіка

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2012

8629

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Миронова Світлана Петрівна,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, завідувач кафедри
корекційної педагогіки та інклюзивної освіти.

Офіційні опоненти: дійсний член НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор
Бондар Віталій Іванович,
Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова, директор
науково-дослідного центру інклюзивної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Липа Володимир Олександрович,
Слов'янський державний педагогічний університет,
завідувач кафедри корекційної педагогіки
та спеціальної психології.

Захист відбудеться "24" жовтня 2012 р. о 14^{30} на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.14 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий "21" вересня 2012 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **С. В. Федоренко**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Динаміка соціально-економічних процесів в Україні, коли держава розвиває демократичні суспільні дії, духовний простір, інтегрується до європейської спільноти; світові процеси глобалізації та інформатизації суспільства зумовлюють модифікацію освітніх парадигм, визначають нові напрямки і пріоритети навчально-виховного процесу, переорієнтацію підходів до реалізації завдань освітянської галузі, формування важливих професійних компетенцій. У цілісній системі державної політики модернізації української освіти, яку послідовно втілює Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, суттєву роль відведено підвищенню духовного та інтелектуального потенціалу педагогів. В умовах ускладнення завдань, які стоять перед школою, підвищуються вимоги до педагога, його особистісних і професійних якостей. Сучасній школі потрібен фахівець, який творчо реалізує нові технології навчання, постійно домагається високих результатів у своїй професійній діяльності.

Високі вимоги на сучасному етапі висуваються і до педагога системи корекційної освіти. Корекційно-розвивальна робота з дітьми, які мають психофізичні вади і стійкі труднощі у навчанні, потребує особливих вимог до професійної компетентності педагога, оскільки вона є вирішальним фактором розвитку і навчання. Вирішення поставлених завдань значною мірою залежить від професіоналізму педагога, його культури, духовності, моральності.

Підвищення професійної компетентності вчителя-дефектолога є неперервним і тривалим процесом, який відбувається у системі методичної роботи школи та у закладах післядипломної педагогічної освіти. На сучасному етапі розвитку освіти підвищення кваліфікації вчителя безпосередньо у школі набуває особливого значення і дає можливість: трансформувати наукові ідеї у педагогічну практику; впроваджувати сучасні особистісно-орієнтовані методи і форми організації освітнього процесу, інформаційних технологій; здійснювати системний моніторинг змісту, форм і методів освіти та її результативності; вивчати, узагальнювати, поширювати педагогічний досвід; створювати оптимальну систему інформаційного забезпечення та інформаційно-аналітичного обслуговування навчально-виховного процесу.

Науково-методична робота має свої особливості, зокрема, вона зорієнтована на ринок освітніх послуг та створює конкурентне освітнє середовище. Для педагогів, навчання яких упродовж всього життя є цілком зрозумілою необхідністю, науково-методична робота виступає потужним стимулом і фактором професійного та духовного оновлення, дає змогу їм бути у постійному творчому пошуку, стані відкритості та спрямованості у майбутнє. Діяльність науково-методичної роботи у спеціальній школі спрямовується на вирішення проблеми підготовки педагога-дослідника, педагога-інноватора, який володіє перспективними технологіями, є суб'єктом особистісного та професійного зростання, вміє досягати поставлених педагогічних цілей.

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна, XXI століття) наголошується, що від професіоналізму педагога значною мірою залежить рівень

передачі знань соціально-культурного досвіду підростаючому поколінню. Тільки педагог, який є високорозвиненою, культурною особистістю, зможе виховати особистість у своїх вихованцях. Це ж підтверджується і Національною рамкою кваліфікацій, прийнятою у листопаді 2011 р.

У загальній педагогіці науковою основою розв'язання проблем підвищення рівня професійної кваліфікації фахівця та методичної роботи слугують дослідження: Ю.К. Бабанського, Л.Б. Білієнко, В.В. Волканової, М.М. Дарманського, І.П. Жерносєка, І.А. Зязюна, Т.С. Кошманової, В.Г. Кременя, Н.Г. Ничкало, В.В. Олійника, О.М. Пєхоти, І.О. Титаренко, Л.Є. Сігаєвої, С.О. Сисоєвої та ін.

У корекційній педагогіці питання професійної компетентності вчителя-дефектолога досліджували: Р.О. Агавелян, В.І. Бондар, І.Г. Єременко, Н.Ф. Засенко, Г.М. Коберник, О.А. Козирева, М.З. Кот, В.О. Липа, В.Ф. Мачихіна, С.П. Миронова, Н.М. Назарова, Ю.В. Пінчук Б.П. Пузанов, В.І. Селіверстов, В.М. Синьов, В.В. Тарасун, М.Н. Хоружа, А.Г. Шевцов, М.К. Шеремет, І.М. Яковлева та ін. Проте проблема післядипломної освіти корекційного педагога у системі методичної роботи школи є недостатньо розробленою у педагогічній теорії, а тому не знайшла належного відображення у практичному застосуванні в спеціальних школах.

Враховуючи об'єктивну потребу і соціальну значущість якісної професійної підготовки корекційного педагога, актуальність проблеми організації післядипломної освіти вчителя у системі методичної роботи школи в умовах динамічних змін суспільства та модернізації системи освіти, її недостатню теоретичну розробленість і було обрано тему дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає науково-дослідній темі кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка «Психолого-педагогічне забезпечення корекційної роботи з дітьми, що мають вади психофізичного розвитку» (номер державної реєстрації 0111U006288). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 8 від 27. 09. 2007 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9, від 27.11.2007 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати зміст і форми диференційованої науково-методичної роботи спеціальної школи, спрямованої на удосконалення професійної компетентності вчителя-дефектолога.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми у педагогічній теорії та сучасній практиці корекційної освіти.

2. Визначити та науково обґрунтувати сутність, показники та методи дослідження професійної компетентності корекційного педагога у процесі науково-методичної роботи.

3. Розробити і дослідити критерії та рівні організації науково-методичної роботи спеціальної школи.

4. Розробити та експериментально перевірити зміст і форми диференційованої науково-методичної роботи корекційних педагогів допоміжних шкіл.

Об'єкт дослідження: післядипломна педагогічна освіта корекційного педагога.

Предмет дослідження: зміст і форми удосконалення професійної компетентності вчителя-дефектолога у процесі науково-методичної роботи спеціальної школи.

Методи дослідження: *теоретичні*: вивчення та аналіз загальної і спеціальної психолого-педагогічної літератури, методичних матеріалів, шкільної документації; методи аналізу для порівняння різних поглядів учених на досліджувану проблему; вивчення досвіду роботи закладів корекційної освіти для з'ясування стану проблеми у сучасній практиці; *емпіричні*: цілеспрямоване системне спостереження за методичною діяльністю вчителів і вихователів допоміжних шкіл; опитування; анкетування; констатувальний та формувальний експерименти з метою визначення рівнів сформованості методичної компетентності педагогів допоміжних шкіл; *статистичні*: кількісний і якісний аналіз емпіричних даних та узагальнення; методи статистичної обробки даних.

Теоретико-методологічними засадами дослідження є: філософські концепції сучасної освіти (В.П. Андрущенко, С.У. Гончаренко та ін.); основні положення системного, особистісного та діяльнісного підходів у підготовці фахівців (Н.В. Кузьміна, В.А. Сластьонін та ін.); основні положення психології праці вчителя (Н.В. Кузьміна, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна та ін.); аспекти формування професійної компетентності вчителя-дефектолога (Р.О. Агавелян, Н.Ф. Засенко, В.О. Липа, С.П. Миронова, Ю.В. Пінчук, М.К. Шеремет та ін.); професійно-особистісна готовність вчителя-дефектолога (Г.М. Дульнєв, І.Г. Єременко, Г.М. Коберник, І.П. Колесник, Ю.В. Пінчук, С.П. Миронова, Б.П. Пузанов, В.І. Селіверстов, В.М. Синьов О.П. Хохліна, та ін.); підвищення кваліфікації педагогів у галузі спеціальної освіти і корекційно-розвивального навчання (Л.С. Вавіна, С.П. Миронова, І.М. Яковлєва та ін.). Дослідження ґрунтувалось на основних положеннях державної національної програми «Освіта» (Україна, XXI століття), «Національної доктрини розвитку освіти», Закону України «Про освіту», «Концепції позашкільної освіти та виховання», Державної програми «Вчитель».

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає у наступному: *вперше* обґрунтовано та доведено роль науково-методичної роботи у системі післядипломної освіти вчителя-дефектолога; обґрунтовано та розроблено зміст диференційованої науково-методичної роботи педагогів спеціальних шкіл, виявлено критерії її якісного функціонування; визначено і науково обґрунтовано сутність, показники та методи дослідження професійної компетентності вчителя-дефектолога у процесі науково-методичної роботи;

подальшого розвитку набули: положення про поєднання традиційних та новітніх форм організації науково-методичної роботи вчителя-дефектолога; принципи науково-методичної роботи у спеціальній школі.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що його основні ідеї покладені в основу програм курсів підвищення кваліфікації, спеціальних курсів і стажування педагогів спеціальних шкіл на базі Хмельницького обласного інституту післядипломної освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані керівниками шкіл у процесі організації методичної роботи спеціальних шкіл, методистами методичних об'єднань, вчителями-дефектологами; при написанні методичних рекомендацій та навчальних посібників з проблем організації методичної роботи спеціальної школи.

Апробація результатів дослідження. Отримані на різних етапах результати дослідження обговорювались на *міжнародних* науково-практичних конференція: «Актуальні проблеми корекційної педагогіки та психології» (Кам'янець-Подільський, 2007 р.); «Сучасні тенденції розвитку корекційної освіти» (Кам'янець-Подільський, 2008 р.); «Найновите научни постижения» (София, 2009 р.); «Психолого-медико-педагогічний супровід соціалізації осіб з особливими освітніми потребами в сучасних умовах розвитку суспільства» (Луганськ, 2011 р.) «Perspektywiczne opracowania sa nauka I technikami» (Premysl, 2011 р.); *всеукраїнських* науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми спеціальної педагогіки та психології» (Херсон, 2010 р.). «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем» (Хмельницький, 2011 р.); звітних наукових конференціях викладачів та аспірантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський, 2007-2012 рр.); на засіданнях кафедри дефектології, корекційної педагогіки та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Результати дослідження впроваджено в практику роботи Голенищівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, спеціальної загальноосвітньої допоміжної школи м. Хмельницького (довідка № 639 від 06.03.2012); Заліщицького обласного багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру Тернопільської області (довідка №574 від 14.12.2011); Соколівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей з вадами фізичного та розумового розвитку (довідка №207 від 19.12.2011); Солобковецької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату Хмельницької Обласної Ради (довідка №199 від 19.12.2011).

Публікації. Основні результати дослідження відображені у 12 публікаціях, 7 статей опубліковано у провідних наукових фахових виданнях.

Структура та обсяг дисертації визначені логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (197 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи – 180 сторінок, з них 156 сторінок основного тексту. У роботі подано 15 таблиць, 11 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтована актуальність теми дослідження, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, розкриті теоретико-методологічні засади, охарактеризовані методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість, надані відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі дисертації **«Теоретичні основи формування професійної компетентності педагога у процесі науково-методичної роботи»** проаналізовано стан розробленості досліджеої проблеми у загальній, спеціальній та психолого-педагогічній літературі, яка відображає основні тенденції розвитку сучасної системи науково-методичної роботи, з'ясовано сутність понять «науково-методична робота», «компетентність», «кваліфікація»; визначено умови формування професійної компетентності вчителя-дефектолога у теорії неперервної педагогічної освіти.

Одним із шляхів підвищення професійної компетентності є післядипломна освіта педагогів, вагоме місце в якій посідає науково-методична робота (В.Н. Введенський, І.П. Жерносек, Л.І. Зязюн, Л.М. Мітіна та ін.). Система науково-методичної роботи повинна передбачати і створювати умови для вибору педагогом завдань та прийомів навчання, стимулювати побудову індивідуальної програми підвищення кваліфікації, розширювати диференційовані форми роботи осіб з різним досвідом роботи, інтересами, установками, рівнем домагань.

Науково-методична робота спеціальної школи – це цілісна система взаємопов'язаних дій і заходів, які базуються на досягненнях сучасної психолого-педагогічної та спеціальної науки, передовому досвіді, аналізі навчально-виховного процесу та рівнів професійної компетентності педагогічних кадрів, і спрямована на підвищення професійної компетентності педагогічних працівників та вдосконалення навчально-виховного процесу освітнього закладу (В.І. Бондар, В.О. Липа, С.П. Миронова, І.М. Яковлєва та ін.). Найголовнішим та істотним у методичній роботі школи є надання реальної, дієвої допомоги вчителям-дефектологам, класним керівникам, вихователям у розвитку їхньої майстерності, поєднання професійних знань, умінь і необхідних для сучасного педагога властивостей та якостей особистості.

У процесі дослідження науково-методична робота у спеціальній школі розглядається як цілісна система, що спрямована на досягнення визначених цілей та завдань, пов'язаних з підвищенням професійної компетентності вчителів-дефектологів. Перевагами науково-методичної роботи на сучасному етапі є: неперервний, постійний характер; невідривність від практичної діяльності, що дає змогу поєднувати набуті теоретичні знання з практичною роботою; можливість надання оперативної індивідуальної методичної допомоги; врахування сильних та слабких сторін у професійній діяльності вчителя-дефектолога; створення умов для обміну досвідом, що сприяє переростанню індивідуальної педагогічної майстерності у колективну

(Р.Г. Аслаєва, І.П. Жерносек, І.І. Довгопол, В.О. Єлагіна, О.А. Козирєва, В.М. Лізінський, Є.М. Павлютенков та ін.).

Завдання нашого дослідження вимагали й аналізу поняття «професійна компетентність». У педагогічній літературі виділено досить широкий спектр трактувань поняття професійної компетентності, що обумовлено відмінностями у концептуальних підходах до визначення сутності зазначеного феномену. У дисертації узагальнено використання цього поняття у різних наукових галузях.

У корекційній педагогіці професійну компетентність вчителя досліджували Р.О. Агавелян, В.І. Бондар, В.Г. Бочарова, І.Г. Єременко, С.Д. Забрамна, Н.Ф. Засенко, А.А. Колупаєва, М.З. Кот, О.А. Козирева, В.О. Липа, М.М. Малофеєв, С.П. Миронова, Н.М. Назарова, Ю.В. Пінчук, Л.О. Прядко, В.М. Синьов, О.П. Хохліна, М.К. Шеремет та ін.

Узагальнення літературних джерел дозволило нам розглянути професійну компетентність вчителя-дефектолога як особистісну можливість педагога, яка дозволяє йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі навчального та корекційно-виховного процесу, використовувати для цього необхідні знання педагогічної та спеціальної теорії й уміння застосовувати їх у практичній діяльності.

Теоретичний аналіз дефініцій дослідження показав, що на сучасному етапі підвищуються вимоги до професійної компетентності вчителя-дефектолога: потрібно залучати у практику сучасні інноваційні технології, гармонійно співвідносити знання у галузі корекційної педагогіки і суміжних дисциплін, підвищувати кваліфікацію засобами самоосвіти і додаткової професійної освіти, опиратися на методичні рекомендації і використовувати у своїй практиці передовий педагогічний досвід. Вагоме місце у цьому має посідати науково-методична робота.

У другому розділі **«Дослідження рівня організації науково-методичної роботи у системі корекційної освіти»** представлені методика констатувального етапу дослідження та аналіз його результатів.

Констатувальний етап дослідження відбувався на базі Антонінської загальноосвітньої допоміжної школи-інтернату Хмельницької Обласної Ради, Берездівської допоміжної школи-інтернату, Голенищівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, Соколівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей з вадами фізичного та розумового розвитку, Солобковецької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату Хмельницької Обласної Ради, спеціальної загальноосвітньої допоміжної школи м. Хмельницького. У дослідженні брало участь 264 особи: вчителі, вихователі, адміністрація шкіл.

Метою констатувального етапу було вивчення стану організації науково-методичної роботи як засобу підвищення рівня професійної компетентності вчителів.

Для цього були досліджені такі показники науково-методичної роботи спеціальної школи:

– дотримання системності і послідовності у плануванні науково-методичної роботи;

– відповідність науково-методичної роботи рівню професійної компетентності фахівця;

– різноманітність форм науково-методичної роботи: поєднання колективних, групових та індивідуальних; традиційних та новітніх;

– зміст науково-методичної роботи: відповідність новим науковим досягненням, різноманітність тематики, єдність теорії й практики.

Аналіз шкільної документації дозволив встановити, що у всіх досліджуваних закладах науково-методична робота організована згідно з нормативно-правовою базою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. У сучасних допоміжних школах основна робота з вчителями здійснюється через предметні методичні об'єднання.

Аналіз форм методичної роботи свідчить, що переважають теоретичні, які за змістом часто є відірваними від конкретних функцій і посадових обов'язків педагогів. Новітні форми організації науково-методичної роботи у допоміжних школах впроваджуються епізодично, безсистемно і не складають комплексу із традиційними формами. 38% педагогів спеціальних шкіл вважають, що науково-методична робота школи здійснюється на не належному рівні і не сприяє їхньому самовдосконаленню. Лише 22% педагогів назвали методичну роботу школи науковою. На запитання «Як Ви оцінюєте організацію післядипломної освіти у системі методичної роботи Вашої школи?» ми отримали такі відповіді: 42,7% – відмінно; 51,3% – добре; 24,2% – задовільно; 10,8% – незадовільно, що безумовно свідчить про необхідність її вдосконалення.

Отже, наявний стан науково-методичної роботи показав, що вона не стимулює творчість всіх вчителів; при поєднанні теорії та практики у методичній роботі переважає теоретична післядипломна освіта, яка не сприяє повноцінному підвищенню професійної компетентності вчителів і вихователів. Була виявлена одна із основних проблем організації науково-методичної роботи – її загальність, недиференційованість, неврахування рівня професійної компетентності педагогів.

Для визначення ефективності науково-методичної роботи, спрямованої на підвищення професійної компетентності вчителів-дефектологів, у процесі констатувального дослідження вивчались такі показники:

1) усвідомлення вчителями-дефектологами необхідності підвищення власної професійної компетентності;

2) вміння бачити власні успіхи і професійно грамотно розкривати шляхи їх досягнення;

3) вміння виявити труднощі у своїй діяльності та усувати їх у процесі науково-методичної роботи;

4) вміння опрацьовувати у процесі науково-методичної роботи фахову літературу, новітній педагогічний досвід;

5) уявлення вчителів про систему науково-методичної роботи в спеціальній школі як таку, що створює умови для післядипломної освіти, розвитку мотивацій самовдосконалення, зростання задоволення своєю професією;

6) готовність педагогів до підвищення рівня професійної компетентності.

Цілісне урахування цих показників дозволило розробити критерії та рівні професійної компетентності.

Високий: освіта педагога відповідає типу школи та займаній посаді; професійна компетентність відповідає кваліфікаційній категорії; педагог творчо володіє знаннями своєї професійної діяльності; використовує в роботі традиційні та новітні методи навчально-корекційної й корекційної-виховної діяльності. Педагог проявляє ініціативу в науково-методичній роботі; наявне бажання постійно підвищувати власну професійну компетентність у різних формах науково-методичної роботи, в тому числі й у процесі самоосвіти; педагог задоволений своєю професією і конкретним місцем роботи.

Середній: освіта педагогічна, проте не завжди фахова; професійна компетентність переважно відповідає кваліфікаційній категорії. Педагог володіє знаннями своєї професійної діяльності, проте не завжди творчо використовує їх у роботі. У професійній діяльності переважають традиційні методи навчально-корекційної і корекційної-виховної діяльності. Бере участь у науково-методичній роботі школи, проте самоосвітня діяльність використовується рідше, ніж участь у колективних формах. Бажання підвищувати свою професійну компетентність є невиразним. Своєю професією задоволений.

Низький: освіта не відповідає типу школи і займаній посаді; професійні знання сформовані на репродуктивному рівні. У професійній діяльності використовує стандартні методи навчально-корекційної і корекційно-виховної роботи. Бажання підвищувати свою професійну компетентність не сформульоване. У науково-методичній роботі використовує типові методичні розробки; елементи творчості відсутні. Потреба у неперервній самоосвіті не спостерігається. Ставлення до власної професійної діяльності є індиферентним.

Результати дослідження засвідчили, що високим рівнем професійної компетентності характеризуються 22,2% вчителів-дефектологів, середнім – 41,3%, низьким –36,5%. При цьому 88,1% опитаних бажають підвищити свою фахову кваліфікацію, проте не впевнені, що цьому може сприяти науково-методична робота школи.

Вивчення стану науково-методичної роботи у закладах корекційної освіти та професійної компетентності вчителів, які її забезпечують, дозволило визначити рівні науково-методичної роботи. В основу їх розробки було покладено такі критерії:

– науковий характер методичної роботи;

– системність і послідовність науково-методичної роботи;

– урахування всіх компонентів професійної діяльності педагога спеціальної школи;

– диференційованість науково-методичної роботи;

– творчий характер науково-методичної роботи;

– єдність теорії та практики при добрі змісту з переважанням практичної спрямованості науково-методичної роботи;

– гармонійне поєднання колективних та індивідуальних, традиційних та новітніх форм науково-методичної роботи;

– готовність педагогів до підвищення рівня власної професійної компетентності.

Отже, було виділено такі рівні організації науково-методичної роботи:

Високий рівень – науково-методична робота спеціальної школи має виразну наукову спрямованість; стимулює у колективі творчий пошук нових, ефективних форм і методів роботи з дітьми; є системною і послідовною; ураховує всі компоненти професійної діяльності педагога учнів з вадами інтелекту з переважанням корекційної роботи в усіх її ланках; поєднує в собі колективні та індивідуальні, традиційні та новітні форми; зміст і форми науково-методичної роботи є диференційованими відповідно до рівнів професійної компетентності педагогів; у процесі її проведення поєднується теорія і практика з переважанням практичної спрямованості відповідно до займаної посади; у педагогів сформована готовність до підвищення рівня професійної компетентності.

Середній рівень – науково-методична робота спеціальної школи зорієнтована на вивчення нових наукових підходів у галузі корекційної освіти, проте стимулює до творчості лише окремих членів педагогічного колективу; є послідовною, проте не завжди цілісною системою; ураховує більшість компонентів професійної діяльності педагога учнів з вадами інтелекту з розумінням значущості корекційного; переважають традиційні форми, новітні використовуються епізодично; зміст і форми науково-методичної роботи диференціюються залежно від стажу роботи педагогів і їхньої посади, проте не враховують цілісно рівнів професійної компетентності педагогів; поєднання теорії і практики у процесі проведення науково-методичної роботи є незбалансованим; готовність педагогів до підвищення рівня професійної компетентності є невиразною.

Низький рівень – методична робота не має наукового характеру; не стимулює у колективі творчості; створює негативне ставлення до тих педагогів, які прагнуть до пошуку і запровадження нових, ефективних форм і методів роботи з дітьми; проводиться без системи і не виконує функцію засобу підвищення професійної компетентності педагогів; зміст науково-методичної роботи переважно спрямований на загальні проблеми корекційної педагогіки, без цілісного урахування всіх компонентів професійної діяльності педагога учнів з вадами інтелекту та її специфіки; новітні форми науково-методичної роботи не використовуються; переважає теоретичний репродуктивний характер науково-методичної роботи; лише окремі педагоги свідомо ставляться до підвищення своєї компетентності.

Узагальнення одержаних результатів засвідчило, що науково-методична робота в спеціальних школах знаходиться на таких рівнях: високий – 23,3%;

середній – 38,6%; низький – 38,1%. Виявлена чітка залежність рівня науково-методичної роботи і професійної компетентності педагогів закладу від наявності у них фахової освіти. Зокрема, у тих школах, де відсоток педагогів з дефектологічною освітою переважає, рівень науково-методичної роботи є вищим.

Отже, загальний аналіз одержаних результатів призводить до висновку, що науково-методична робота в спеціальних школах потребує суттєвих змін, а підвищення її рівня сприятиме удосконаленню професійної компетентності вчителів-дефектологів.

У третьому розділі **«Організація і зміст науково-методичної роботи у спеціальній школі»** розкрито методику та зміст експериментальної роботи щодо удосконалення професійної компетентності педагога, висвітлено апробацію запропонованої методики з метою перевірки її ефективності.

У експерименті брало участь 106 вчителів і вихователів спеціальних шкіл. З них експериментальну групу (ЕГ) склали 48 педагогів колективу Солобковецької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату Хмельницької Обласної Ради, контрольну групу (КГ) - педагогічний колектив Соколівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей з вадами фізичного та розумового розвитку у кількості – 58 осіб.

В основу методики формувального експерименту покладено розробку диференційованої науково-методичної роботи, що дозволяє удосконалювати професійну компетентність, яка б сприяла перебудові навчально-виховного процесу у спеціальних закладах освіти з урахуванням вимог сьогодення, орієнтувала на розвиток особистості з глибоко усвідомленою громадянською і соціальною позицією, здатну до навчання впродовж усього життя, до швидкої адаптації, до змін у соціокультурній сфері, організації праці в умовах ринкової економіки.

Метою формувального етапу дослідження було формування готовності педагогів до постійного підвищення своєї професійної компетентності.

Для досягнення мети передбачалося вирішення таких завдань:

– узгодження змісту науково-методичної роботи із сучасними науковими досягненнями в галузі корекційної педагогіки та спеціальних методик навчання дітей з вадами інтелекту;

– поєднання мети, завдань, форм і методів науково-методичної роботи;

– врахування всіх компонентів професійної діяльності педагогів з акцентуванням на корекційній роботі як специфіці діяльності вчителя-дефектолога;

– організація диференційованої науково-методичної роботи відповідно до рівня професійної компетентності педагогів;

– розвиток професійних ціннісних якостей особистості педагогів, максимальна активізація їх професійної творчості;

– забезпечення єдності теорії та практики при загальній практичній спрямованості науково-методичної роботи;

– поєднання традиційних форм з новітніми;

– формування готовності педагогів до постійного підвищення рівня професійної компетентності.

Науковий характер методичної роботи у спеціальній школі забезпечувався таким змістом:

1) поглиблення філософсько-педагогічних знань, спрямованих на відродження й розвиток національної освіти в Україні, вивчення відповідних державних нормативних документів, педагогічної теорії та методики навчання й виховання, корекційної освіти, психології, етики, естетики, поглиблення науково-теоретичної підготовки з предмета і методики його викладання з урахуванням нових нормативних документів про корекційну та інклюзивну освіту в Україні;

2) вивчення діалектики і принципів розвитку української національної школи; збагачення педагогічних кадрів надбаннями української педагогіки, науки, культури; вивчення теорії та досягнень науки з питань викладання предметів, володіння сучасними науковими методами; глибоке вивчення й практична реалізація стандартів корекційної освіти і оновлених підручників, розуміння їх особливостей і виконання з позиції формування національної спеціальної школи;

3) випереджувальний розгляд питань спеціальної методики, вивчення стандартів корекційної освіти із проведенням відкритих уроків, використанням наочних посібників, дидактичних матеріалів, встановленням міжпредметних взаємозв'язків;

4) засвоєння і практичне застосування теоретичних положень спеціальної дидактики, методики та принципів активізації навчальної діяльності розумово відсталих учнів і методики корекційної роботи з ними у процесі навчання й виховання;

5) систематичне вивчення нових методичних рекомендацій у галузі корекційної педагогіки і спеціальних методик, публікацій щодо змісту й методики навчально-корекційної та корекційно-виховної роботи з розумово відсталими школярами.

З метою забезпечення системності між метою, завданнями, формами і методами науково-методичної роботи формувальний експеримент спрямовувався на єдність таких елементів: 1) формування індивідуальної, високоефективної системи педагогічної діяльності вчителя-дефектолога; 2) формування цілісного педагогічного колективу; 3) забезпечення зв'язків між спеціальними школами, педагогічною наукою, досвідом вчителів-дефектологів інших навчальних закладів.

Для підвищення професійної компетентності педагогів за усіма компонентами професійної діяльності у формувальному експерименті було обрано комплексну тему науково-методичної роботи: «Навчання, виховання, розвиток та корекція як єдиний педагогічний процес». Одним із основних завдань формувального експерименту була диференціація змісту і форм науково-методичної роботи відповідно до рівня професійної компетентності педагогів. Його реалізація стала можливою за рахунок гармонійного поєднання теорії та

практики у науково-методичній роботі; колективних, групових та індивідуальних, традиційних та інноваційних форм науково-методичної роботи.

Наприклад, для педагогів із низьким рівнем професійної компетентності застосовувалась така форма роботи як наставництво. Основним її змістом була демонстрація зразків педагогічної праці наставника; науково-методична допомога та педагогічна підтримка шляхом взаємовідвідування і аналізу уроків, виховних заходів наставника і молодого спеціаліста, бесіда, консультування тощо. У зміст науково-методичної роботи цієї категорії вчителів і вихователів було включено вивчення теоретичних положень спеціальної дидактики та методик спеціального навчання розумово відсталих дітей, адже ці фахівці не мали фахової освіти. Цю групу педагогів стимулювали до самоосвіти з визначенням індивідуальної професійно значущої тематики, переконували у необхідності перепідготовки за спеціальністю «Корекційна освіта».

Для педагогів з високим рівнем професійної компетентності створювались творчі малочисельні групи педагогічних працівників, діяльність яких спрямована на творче випереджувальне дослідження актуальних проблем корекційної освіти. Вони організовували педагогічні майстерні з залученням педагогів середнього рівня професійної компетентності.

Диференціація науково-методичної роботи виявлялась і в різних видах участі в науково-методичній роботі. Так, педагоги з високим рівнем професійної компетентності представляли панорамні заняття, організовували «Атаку думок», «Аукціони», педагогічні виставки, проводили бенефіси, захищали авторські розробки. Педагоги з середнім і низьким рівнем були слухачами таких заходів, виконували окремі їх елементи, готували реферати, доповіді, брали участь у дебатах, ділових іграх.

Суттєве значення надавалося підбору індивідуальної науково-пошукової теми для кожного педагога з урахуванням його посади, професійних інтересів, досвіду, можливостей. Стимулом у формуванні готовності до вдосконалення професійної компетентності стало регулярне проведення відкритих уроків і виховних заходів із подальшим їх обговорення на засіданнях методоб'єднань і творчих груп, конкурси нестандартних уроків і виховних заходів.

У процесі експерименту науково-методична робота забезпечувала підтримку належного професійного рівня кожного з педагогів і колективу в цілому, формувала високу загальну і професійну культуру вчителя-дефектолога, його готовність до творчості, до вироблення власного індивідуального стилю педагогічної діяльності, прийняття нестандартних рішень, уміння співпрацювати з учнями, батьками, колегами. Диференційована організація науково-методичної роботи сприяла підвищенню рівня цілеспрямованості, вмотивованості, системності й упорядкованої діяльності педагогічного колективу, що позначилося на рівні професійно-педагогічної компетентності вчителів-дефектологів і якості навчально-виховного процесу у цілому. Зокрема, 72,1% ЕГ висловили бажання продовжити оволодіння корекційною спрямованістю методики навчання і виховання розумово відсталих дітей, а у КГ це лише – 44,2%; 31,6% вважають необхідним

удосконалення психологчних знань (у контрольній – 20,2%). 68,1% педагогів ЕГ розуміють значущість новітніх технологій у навчанні і розвитку дітей, хочуть запроваджувати їх у практику своєї роботи. У той час, як у КГ лише 30,3% педагогів розуміють їх необхідність. У педагогів ЕГ спостерігається позитивна динаміка зростання ефективності методів навчально-корекційної і корекційно-виховної роботи.

Суттєво змінилась і готовність педагогів ЕГ до підвищення своєї професійної компетентності. У 100% з них сформовані мотиви свідомого позитивного ставлення до професійного зростання: 37,1% педагогів вважають, що постійне підвищення кваліфікації сприяє ефективній професійній діяльності; 36,6% хочуть іти в ногу з часом, адже освіта не стоїть на місці; 26,3% впевнені, що постійні зміни освітньо-технологічного характеру вимагають змін і в компетентності педагога. У КГ лише 18,1% педагогів вважає, що необхідно зростати професійно, оскільки від цього залежить якість роботи; у 81,4% опитаних виявились формальні мотиви, зокрема: 18,2% пояснюють, що адміністрація вимагає працювати у методичних об'єднаннях; 38,3% – займаються методичною роботою, тому що необхідно проходити атестацію; 26,5% – тому що перевіряється самоосвітня робота. У ЕГ змінилось і ставлення до науково-пошукової творчої діяльності – 89,3% педагогів вважають, що вчитель має бути творчим. У КГ лише 12,6% вважають, що вчитель може і повинен працювати творчо; 34,2% відповіли, що репродуктивна стандартна робота є простішою і менш виснажливою; 3,6% вважають, що у роботі з розумово відсталими дітьми творчість не потрібна. Було виявлено і суттєву різницю у використанні джерел самоосвіти. Так, у педагогів ЕГ зросло бажання накопичувати власну бібліотеку – 52,1% (КГ – 15,2%); 42,3% - користуються мережею Інтернет (КГ – 23,4%). У той час, як у КГ 46,2% кристуються літературою методичного кабінету школи (ЕГ – 14,1%). Позитивні зміни у експериментальній групі були статистично достовірними ($P<0,05$), що підтверджує ефективність формувального дослідження (критерій t – Стьюдента для незалежних вибірок).

Узагальнюючи результати в цілому, встановлено, що рівень науково-методичної роботи школи, де проводився формувальний експеримент, змінився з низького на середній; у контрольному закладі він залишився низьким.

Таблиця 1

Рівні професійної компетентності педагогів

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
Високий	20,8%	41,7%	24,2%	27,6%
Середній	41,7%	47,9%	37,9%	37,9%
Низький	37,5%	10,4%	37,9%	34,5%

Зростання рівня організації науково-методичної роботи вплинуло на підвищення рівнів професійної компетентності вчителя (див. таблицю 1).

Вивчення здійснювалось за критеріями, представленими у другому розділі. Основним показником виступала готовність педагогів до підвищення своєї професійної компетентності.

ВИСНОВКИ

1. Науково-теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволяє зробити висновок, що науково-методична робота вчителя-дефектолога у системі характеристик професійної діяльності є важливим засобом формування готовності вчителя-дефектолога до роботи в умовах нестабільності і варіативності в освіті, до самостійної побудови власної професійної діяльності, до узагальнення і систематизації власного досвіду і досвіду колег.

Аналіз сучасної практики показав, що сьогодні система підвищення кваліфікації вже не може виконувати свої традиційні функції. Вона має набути інноваційного характеру, який випереджатиме зміст підготовки вчителя-дефектолога так, щоб змінилось ставлення і позиція щодо розвитку фахової компетентності. Орієнтиром удосконалення сучасної системи підвищення фахової компетентності є: розроблення моделі науково-методичної роботи вчителя-дефектолога на всіх рівнях; організація роботи системи підготовки і підвищення фахової компетентності; переорієнтація системи на підтримку соціальної мобільності; удосконалення нових концепцій кваліфікації і нових компетентнісних характеристик фахівця у галузі освіти, орієнтація на включення в інноваційний процес.

Встановлено, що науково-методична робота виступає як системне отримання знань, умінь та навичок, ціннісних орієнтирів і якостей особистості вчителя-дефектолога, який ефективно буде розвиватися у процесі підвищення фахової компетентності при реалізації певних умов. Необхідними умовами розвитку є: використання методів активного навчання в органічному співвідношенні з традиційними формами і методами; структурування процесу підвищення науково-методичної підготовки у відповідності до початкового рівня фахової компетентності; модернізований зміст підвищення методичної компетентності вчителя-дефектолога; забезпечення професійно-орієнтованої педагогічної взаємодії у процесі навчання, спрямованої на осмислення педагогом особистого сенсу підвищення фахової компетентності. Необхідність змін у змісті і організації процесу професійної компетентності педагога, викликана потребою спеціальних закладів у професійно-компетентністних фахівцях, які володіють основними знаннями у галузі суміжних наук, добре орієнтуються у питаннях корекційної педагогіки, спеціальної психології, медицини, логопедії.

2. Результати дослідження засвідчили, що з метою підвищення професійної компетентності вчителів-дефектологів у процесі науково-методичної роботи необхідно враховувати такі показники: усвідомлення вчителями-дефектологами необхідності підвищення власної професійної компетентності; вміння бачити свої власні успіхи і професійно грамотно розкривати шляхи їх досягнення; вміння бачити труднощі у своїй діяльності та

усувати їх у процесі науково-методичної роботи; вміння опрацьовувати у процесі науково-методичної роботи фахову літературу, новітній педагогічний досвід; уявлення вчителів про систему науково-методичної роботи у спеціальній школі як таку, що створює умови для післядипломної освіти, розвитку мотивацій самовдосконалення, зростання задоволення своєю професією; готовність педагогів до підвищення рівня професійної компетентності. Цілісне урахування цих показників дозволило розробити рівні професійної компетентності вчителів-дефектологів. Було встановлено, що високим рівнем професійної компетентності характеризуються 22,2% вчителів-дефектологів, середнім – 41,3%, низьким – 36,5%.

3. Вивчення стану науково-методичної роботи у закладах корекційної освіти та професійної компетентності вчителів, які її забезпечують дозволило нам виділити рівні науково-методичної роботи. Відповідно таких критеріїв: науковий характер методичної роботи; системність і послідовність науково-методичної роботи; урахування всіх компонентів професійної діяльності педагога спеціальної школи; диференційованість науково-методичної роботи; творчий характер науково-методичної роботи; єдність теорії та практики при добрі змісту з переважанням практичної спрямованості науково-методичної роботи; гармонійне поєднання колективних та індивідуальних, традиційних та новітніх форм науково-методичної роботи; готовність педагогів до підвищення рівня власної професійної компетентності. Узагальнення одержаних результатів констатувального експерименту засвідчило, що науково-методична робота в спеціальних школах знаходиться на таких рівнях: високий – 23,3%; середній – 38,6%; низький – 38,1%. У процесі дослідження виявлена чітка залежність рівня науково-методичної роботи і професійної компетентності педагогів закладу.

4. У процесі дослідницько-експериментальної роботи, виявлено, що доцільними формами організації науково-методичної роботи є: колективні (педагогічні ради, науково-практичні конференції, педагогічні читання, методичні наради), групові (методичні об'єднання, творчі групи, ділові ігри, наставництво, відкриті уроки та виховні заходи), індивідуальні (бесіди вчителів-дефектологів з адміністрацією школи, творчі звіти, самоосвіта), інноваційні (впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес, використання можливостей мережі «Інтернет», участь у міжнародних проектах, дистанційне навчання) та показана важливість змін щодо їх організації у контексті особистісно-орієнтовано парадигми освіти.

Використання науково-методичної роботи у якості засобу підвищення фахової компетентності вчителя-дефектолога можливе при умові диференційованого підходу, заснованого передусім на рівнях професійної компетентності педагогів. Результати дослідницько-експериментальної роботи показали високу дієвість розробленого змісту форм і методів науково-методичної роботи, спрямованої на підвищення професійної компетентності вчителя-дефектолога. Підвищення рівня науково-методичної роботи (з низького на середній) вплинуло на зростання рівня професійної

компетентності педагогів. Зокрема, високий рівень професійної-компетентності зріс у ЕГ з 20,8% до 41,7%; середній – з 41,7% до 47,9%; а низький зменшився з 37,5% до 10,4%.

Отже, результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що науково-методична робота слугує суттєвим засобом підвищення професійної компетентності, якщо відповідає таким вимогам: узгодження змісту науково-методичної роботи із сучасними науковими досягненнями в галузі корекційної педагогіки та спеціальних методик навчання дітей з вадами інтелекту; поєднання мети, завдань, форм і методів науково-методичної роботи; врахування всіх компонентів професійної діяльності педагогів з акцентуванням на корекційній роботі як специфіці діяльності вчителя-дефектолога; організація диференційованої науково-методичної роботи відповідно до рівня професійної компетентності педагогів; розвиток професійних ціннісних якостей особистості педагогів, максимальна активізація їх професійної творчості; забезпечення єдності теорії та практики при загальній практичній спрямованості науково-методичної роботи; поєднання традиційних форм з новітніми; формування готовності педагогів до постійного підвищення рівня професійної компетентності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань, пов'язаних з організацією процесу науково-методичної роботи як засобу удосконалення професійної компетентності вчителя-дефектолога, але може слугувати вагомою ланкою у розробці науково-методичних технологій різних категорій педагогів у процесі удосконалення фахової компетентності. Подальшого дослідження потребують такі її аспекти: формування та розвиток мотивації вчителів-дефектологів до професійного самовдосконалення, організація післядипломної освіти за дистанційною формою навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Басалюк Н. М. Теоретичні підходи до проблеми методичної роботи вчителів / Н. М. Басалюк // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія соціально-педагогічна / відп. ред. В. І. Співак, упорядник О. В. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2007. – Вип. 7. – С. 7–9.

2. Басалюк Н. М. Вивчення думки вчителів спеціальних шкіл щодо актуальності підвищення фахової кваліфікації / Н. М. Басалюк // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія соціально-педагогічна / відп. ред. В. І. Співак, упорядник О. В. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2008. – Вип. 8. – С. 9–11.

3. Басалюк Н. М. Проблема підвищення кваліфікації вчителя у загальній педагогічній теорії / Н. М. Басалюк // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія соціально-педагогічна / відп. ред. В. І. Співак,

упорядник О. В. Гаврилов. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2008. – Вип. 10. – С. 14–16.

4. Басалюк Н. М. Можливості спеціальної школи у підвищенні фахової компетентності вчителя-дефектолога / Н. М. Басалюк // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. № 17. – С. 15–18.

5. Басалюк Н. М. Стан методичної роботи в закладах корекційної освіти / Н. М. Басалюк // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, 2011. – Вип. № 14. – С. 6–11.

6. Басалюк Н. М. Нестандартні форми організації науково-методичної роботи у спеціальній школі / Н. М. Басалюк // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, 2011. – Вип. № 23. – С. 6–11.

7. Басалюк Н. М. Традиції та інновації в організації науково-методичної роботи корекційних педагогів / Н. М. Басалюк // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Кам'янець-Подільський : Медобори–2006, 2011. – Вип. 17 : в 2-х частинах. – Ч. 1. – С. 28–34.

Статті у міжнародних виданнях:

8. Басалюк Н. М. Компетентність вчителів допоміжної школи у галузі педагогічних технологій / Н. М. Басалюк // «Найновите нучни постижения – 2009». – София : «Бял ГРАД-БГ» ООД. – Т. №12. – С. 34–36.

9. Басалюк Н. М. Форми науково-методичної роботи у спеціальній школі / Н. М. Басалюк // «Perspektywiczne opracowania sa nauka i technikami – 2011». – Przemysl. Nauka i studia. – Vol. 25. – С. 89–92.

Публікації в інших виданнях:

10. Басалюк Н. М. Методична робота вчителя-логопеда в аспекті інклюзивної освіти / Н. М. Басалюк // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) : зб. наук. праць / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори–2006», 2010. – Вип. І. – С. 29–35.

11. Басалюк Н. М. Професійна компетентність вчителя-дефектолога як показник успішності його педагогічної діяльності / Н. М. Басалюк // Актуальні проблеми спеціальної педагогіки та психології : зб. наук. праць. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2010. – С. 19–23.

12. Басалюк Н. М. Теоретичний аналіз післядипломної освіти вчителів у світовій практиці / Н. М. Басалюк // Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – Вип. 7. – С. 43–53.

АНОТАЦІЇ

Басалюк Н. М. Науково-методична робота як засіб удосконалення професійної компетентності вчителя-дефектолога. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2012.

У дисертації досліджено питання науково-методичної роботи як засобу удосконалення професійної компетентності вчителя-дефектолога. Було визначено і науково обґрунтовано поняття «професійна компетентність вчителя-дефектолога», виокремлено її компоненти, критерії та рівні сформованості.

Визначено сутність і критерії диференційованої науково-методичної роботи спеціальної школи як засобу удосконалення професійної компетентності вчителя-дефектолога. Теоретично обґрунтовано та практично визначено зміст і форми диференційованої науково-методичної роботи педагогів спеціальних шкіл, виявлено критерії її якісного функціонування.

Запропонована методика ґрунтується на вдосконаленні та поєднанні традиційних та новітніх форм організації науково-методичної роботи вчителя-дефектолога.

Ключові слова: науково-методична робота, вчитель-дефектолог, кваліфікація, компетентність, удосконалення професійної компетентності, рівні професійної компетентності.

Басалюк Н. Н. Научно-методическая работа как средство усовершенствования профессиональной компетентности учителя-дефектолога. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2012.

Диссертация посвящена исследованию научно-методической работы как средства усовершенствования профессиональной компетентности учителя-дефектолога.

В работе представлен анализ состояния исследования проблемы в общей и специальной педагогической литературе, произведён анализ содержания научно-методической работы, определены компоненты её профессиональной компетентности. Анализ вопросов научно-методической работы учителей-дефектологов в Украине, изучение планов, программ усовершенствования профессиональной компетентности позволил сделать вывод, что в условиях модернизации системы образования профессиональная компетентность направлена на закрепление и реализацию знаний, умений и навыков, необходимых для профессиональной деятельности в условиях специальной школы.

Система усовершенствования профессиональной компетентности учителя-дефектолога должна предусматривать и создавать условия для выбора

форм и способов обучения, стимулировать построение индивидуальной программы повышения квалификации, расширять дифференцированные формы работы.

Методика экспериментальной работы была направлена на изучение состояния профессиональной компетентности учителя. В результате проведённого формирующего эксперимента были разработаны уровни сформированности профессиональной компетентности учителя-дефектолога (высокий, средний, низкий), определены уровневые критерии оценивания успехов педагогов в процессе научно-методической работы. Было доказано, что использование научно-методической работы как средства повышения профессиональной компетентности учителя-дефектолога возможно только при условии дифференцированного подхода с учётом уровней квалификации педагогов.

Проведённое исследование позволило определить условия успешного формирования профессиональной компетентности учителя-дефектолога: согласование научно-методической работы с современными научными достижениями в области коррекционной педагогики и специальных методик обучения детей с нарушениями интеллекта; сочетание целей, задач, форм и методов научно-методической работы; учет всех компонентов профессиональной деятельности педагогов с акцентированием на коррекционной работе как специфике деятельности учителя-дефектолога; организация дифференцированной научно-методической работы в соответствии с уровнем профессиональной компетентности педагогов, развитие профессиональных ценностных качеств личности педагогов, максимальная активизация их профессионального творчества; обеспечение единства теории и практики при общей практической направленности научно-методической работы; сочетание традиционных форм с новейшими; формирование готовности педагогов к постоянному повышению уровня профессиональной компетентности. Реализация предложенных условий формирования у педагогов профессиональной компетентности происходила на примере разработанного и внедрённого в научно-методическую работу дифференцированного подхода.

Усовершенствование процесса формирования профессиональной компетентности педагогов специальных образовательных учреждений возможно, если в основе их подготовки будут лежать традиционные и инновационные формы работы.

Ключевые слова: научно-методическая работа, учитель-дефектолог, квалификация, компетентность, совершенствование профессиональной компетентности, уровни профессиональной компетентности.

Basalyuk N. M. Scientific-methodical work as a means of improving the professional competence of teachers pathologists. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.03 – correctional education. – National Pedagogical University Dragomanov. – Kyiv, 2012.

The thesis investigates the problem of scientific and technical work as a means of improving the professional competence of teachers pathologists. Been identified and scientifically substantiated the concept of "professional competence of teachers pathologists", singled out its criteria and the level of its formation.

As a result of research work was the essence and principles of differentiated scientific and technical work of special schools as a means of improving the professional competence of teachers pathologists. Theoretically grounded and practically defined the content and form differentiated scientific and technical work of teachers of special schools being shown its good performance.

The technique is based on improving and combining traditional and new forms of scientific and technical work teachers pathologists.

Key words: scientific and methodical work, therapist or teacher, qualifications, competence, improvement of professional competence, readiness level of professional competence.

НБ НПУ
100160630

Підп. до друку 13.09.2012. Формат 60х90/16.
Папір офісний. Друк різографічний.
Авт. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 540.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, редакційно-видавничий відділ,

вул. Огієнка, 61. Кам'янець-Подільський, 32300.

Свідоцтво серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.